

Yrittäjäopettaja vai opettava yrittäjä?

Minna Silvennoinen-Lampinen

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Silvennoinen-Lampinen, Minna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 30	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Yrittäjä opettaja vai opettava yrittäjä?		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Yrittäjyys on tärkeä yhteiskunnallinen ilmiö. Työni tavoitteena on ollut perehtyä Euroopan Unionin ja Suomen tavoitteisiin yrittäjyyden lisäämiseksi koulutuksen avulla. Käsittelen työssäni yrittäjyyden edistämiseksi tehtyjä toimia, yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtaa ja – määritelmää sekä yrittäjyyden oppimisprosessia.</p> <p>Pohdin työni aikana samalla suhdettani omaan opettajuuteeni. Olenko yrittäjämäinen opettaja vai opettava yrittäjä.</p> <p>Yrittäjyyden kannalta ammatillisessa koulutuksessa keskeisiä tekijöitä ovat yrittäjyysasenteiden kehittyminen ja tarvittaessa myös taidollisten valmiuksien oppiminen.</p> <p>Yrittäjyyden ytimessä on toiminta ja yksilötasolla yrittäjää kuvataan vapaana, kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena toimijana.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Yrittäjyys, yrittäjä, opettaja, yrittäjyyskasvatus, toisen asteen ammatillinen koulutus		
Muut tiedot		

Author(s) Silvennoinen-Lampinen, Minna	Type of Publication Development project report	
	Pages 30	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title An entrepreneur-teacher or a teaching entrepreneur?		
Degree Programme		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
Abstract Entrepreneurship is an important social phenomenon. The aim of my study is to get acquainted with the targets of European Union and Finland in augmentation of entrepreneurship by education. My study covers measures carried out for promoting entrepreneurship, premises for entrepreneurial education and definition as well as entrepreneurial learning process. In my study I also consider my relationship with teaching work of my own. Am I an entrepreneur-type teacher or a teaching entrepreneur? Key factors in vocational education, from the point of view of entrepreneurship, are development of entrepreneurial attitudes and, when necessary, also learning of completion of skills. Being active is in the centre of entrepreneurship. At individual level an entrepreneur is described as a free, comprehensive and unique doer.		
Keywords Entrepreneurship, entrepreneur, teacher, entrepreneurial education, second level vocational training		
Miscellaneous		

Sisältö

Taustaa	5
Yrittäjyys Euroopassa	6
Yrittäjyys kansallisella tasolla.....	7
Miksi yrittäjyyskoulutus on tärkeää toisen asteen koulutuksessa.	9
Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdat.....	12
Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä.....	13
Yrittäjyyskasvatuksen prosessi	17
Yrittäjyys opetussuunnitelmissa.....	18
Hyviä käytänteitä	20
Oma opetusharjoittelukokeiluni	22
Pohdinta	24
Lähteet	26
Liite 1, harjoitusyritys.....	29
Liite 2, Nuori yrittäjyys	30

Taustaa

Työskenneltyäni kymmenen vuotta yrittäjänä hakeuduin opettajankoulutukseen ja kiinnostuin koulutuksen aikana erityisesti yrittäjämäisestä oppimisprosessista ja tätä kautta myös yrittäjyyden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Kiinnostuin myös pohtimaan minkälaisia hyviä käytänteitä maassamme on tehty toisen asteen opiskelijoiden yritteliäisyyden edistämiseksi. Suoritin opetusharjoitteluni oppilaitoksessa jossa yrittäjyyttä ei vielä ollut kovin voimakkaasti integroitu opetussuunnitelmiin, mistä johtuen kiinnostus aiheeseen entisestään lisääntyi ja syventyi kehittämishankkeeni aiheeksi koulutukseni loppuvaiheessa.

Käsittelen työssäni yrittäjyyden edistämiseen tähtääviä toimenpiteitä Euroopan ja Suomen tasolla sekä pohdin yrittäjyyskasvatuksen käsitteitä sekä oppimisprosessia.

Kehittämishankkeeni työstämisen aikana pohdin myös olenko yrittäjämäinen opettaja vai opettava yrittäjä.

Opettaja valitsee opetusmenetelmiensä lisäksi myös opetuksensa suunnan.

Oman opetukseni suunta on yrittäjämäinen johtuen ammattitaustastani.

Opettajan käyttöteoria ohjaa ammatillisia valintoja ja toimintaa.

Olen poiminut kirjallisuudesta itseäni eniten kiinnostavat yrittäjyyskasvatuksen käsitteet ja menetelmät ja muodostanut niistä omaa toimintaani ohjaavan ajattelutavan.

Menetelmiä ja tapoja on useita ja mielestäni meidän jokaisen tulevan opettajan tulisi löytää menetelmien joukosta itsellemme parhaiten sopivat sekä muodostaa niiden pohjalta itsellemme oma yrittäjyyttä edistävä ajatusmallimme koska yrittäjyys on aikamme ilmiö eikä sen merkitystä tulevan yhteiskuntamme hyvinvoinnille voida kiistää.

Aiemmin on ajateltu että suuryritykset ovat avainasemassa talouden kehittäjänä. Näkökulma on muuttunut ja nykyään ymmärretään se että pienet yritykset ja yrittäjät tukevat talouden uudistumista, rakennemuutosta ja työllisyyttä sekä kehittävät innovaatioita. Uudet ideat ja innovaatiot syntyvät usein toimivissa

pienyrittäjissä joissa on myös tulevaisuuden kasvupotentiaalia. Erityisesti palvelusektorilla on runsaasti kasvupotentiaalia.

Ammatillisen toisen asteen opiskelijat ovat sopivassa iässä ajatellen yrittäjäkasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Kolmevuotisen perustutkintonsa aikana he saavuttavat työelämän tarpeita vastaavat ammattitaitovaatimukset joita koulutukseen kytketty pakollinen työssäoppiminen ja vuonna 2006 voimaan tulevat näyttötutkinnot vielä osaltaan edistävät.

Yrittäjämäisen toiminnan luonne joka voidaan nähdä ihmisen kykynä oman elämänsä hallintaan ja toisaalta myös haluna ottaa itse vastuu omista toimitaan muodostaa pohjan yrittäjämäiselle pedagogiikalle jonka mukaan elämä ja tieto syntyvät toiminnan kautta ja ihminen on toimija jolla on kokonaisvaltainen suhde maailmaan, ihmiseen itseensä ja muihin toimijoihin. Näin katsoen hän on ainutlaatuinen, uskalias, uusille asioille altis, vastuullinen ja innovatiivinen toimija.

Yrittäjyys Euroopassa

Yrittäjät voidaan nähdä talouden moottoreina ja yrittäjämäisten kansalaisten kasvattaminen on nostettu yhdeksi tavoitteeksi Euroopan Unionissa.

Euroopan komissio on helmikuussa 2005 ehdottanut Lissabonin strategialle alkua ja Euroopan unionin ponnistelut kohdennetaan kahteen pääasialliseen tehtävään jotka ovat vahvan ja kestävän kasvun aikaansaaminen ja uusien ja parempien työpaikkojen luominen. Uuden kasvua ja työllisyyttä edistävän kumppanuuden tavoitteena on yrittäjähenkisemmän kulttuurin edistäminen ja pk-yrityksiä tukevan ympäristön luominen.

(Yhteiset toimet kasvun ja työllisyyden hyväksi – Yhteisön Lissabon-ohjelma. 2005)

Euroopan komission yrittäjyyden vihreässä kirjassa (Yrittäjyys Euroopassa: Vihreä kirja 2003) todetaan että koulutuksen tulisi edistää yrittäjyyttä luomalla oikeanlaista ajattelutapaa, vahvistamalla yrittäjätaitoja ja luomalla tietoisuus yrittäjyydestä uravaihtoehtona.

Brysselissä maaliskuussa 2003 kokoontunut Eurooppa-neuvosto pyysi

komissiota vihreän kirjan seurantatoimena esittämään vuoden 2004 kevään Eurooppa-neuvoston kokouksessa yrittäjyyttä koskevan toimintasuunnitelman.

Tämä toimintasuunnitelma tarjoaa **strategiset puitteet yrittäjyyden edistämiseksi**. Toimintasuunnitelmassa todetaan että yrittäjyyttä koskevan opetuksen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan ei tarjoa ratkaisua ilman täydentäviä toimenpiteitä.

Valtioiden ja kuntien tulisi kehittää tukitoimenpiteitä joilla kouluja rohkaistaan toteuttamaan yrittäjyyteen liittyviä hankkeita esimerkiksi pilottihankkeiden rahoittamista, koulujen ja yritysten välisen yhteistyön rahoittamista, oppimateriaalin tarjoamista, erikoistuneiden verkostojen ja valtiosta riippumattomien järjestöjen tukemista, tietoisuuden lisäämistä ja hyvien toimintatapojen levittämistä.

Koulut ja opettajat toimivat hyvin itsenäisesti joten kannustus- ja tukitoimenpiteitä tarvitaan.

On tärkeää että rehtorit ja opettajat näkevät nämä toimet tärkeänä ja koulu muodostaisi yrittäjyyskasvatukselle suotuisan ympäristön. Erityistä huomiota on kiinnitettävä opettajiin ja erityiskoulutuksen saattamiseen heidän ulottuviltaan.

(Yrittäjyyden edistäminen Euroopassa. 2006)

Yrittäjyys kansallisella tasolla

Lissabonin strategian Suomen kansallisessa toimenpideohjelmassa vuosille 2005–2008 korostetaan, että Suomen talouspolitiikan keskeinen haaste lähivuosina on turvata hyvinvoinnin kasvu ja julkisen talouden kestävyys toimintaympäristön nopean muutoksen oloissa. Keskeisenä tavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa vahvistamalla kasvua, yrittäjyyttä ja työllisyyttä sekä parantamalla peruspalveluja. Tuotanto- ja yritys rakenteen on uudistuttava talouden kilpailukyvyn säilyttämiseksi. Talouspolitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan keskeinen tehtävä on varmistaa, että kilpailukyvyn edellyttämä uudistuminen tapahtuu joustavasti.

(Opetusministeriön talous- ja toimintasuunnitelma. 2006)

Suomi tarvitsee uutta yrittäjyyttä hyvinvointitasonsa säilyttämiseksi. Yrittäjien saavutukset tuottavat yhteiskunnalle vaurautta, työpaikkoja ja kuluttajille valinnanvaraa. Aiemmin on ajateltu että vain suuret yritykset olisivat yhteiskunnallisesti merkittäviä, vasta viime vuosina on havaittu että voima löytyykin PK- yrityksistä jotka työllistävät kaikkien yritysten henkilöstöstä 61 % ja niihin kertyy 52 % yritysten liikevaihdosta. Pk-yritysten osuus koko yrityssektorin työllisyydestä on kasvanut tasaisesti viime vuosina.

Uusista työpaikoista 75 % on syntynyt juuri Pk-yrityksiin.

(Yrittäjyyskatsaus 2005)

Yrittäjyys on nostettu hallitusohjelmassa erityiseksi yrittäjyyden politiikkaohjelmaksi. Yrittäjyyden politiikkaohjelman tavoitteena on varmistaa yritysten toimintaympäristön kehitys sekä nostaa Suomi yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon. Hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa osana talous- ja elinkeinopolitiikka.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma on väline jolla hallitus varmistaa että eri hallinnon aloilla käytettävissä olevat resurssit käytetään tehokkaasti ja toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia. Politiikkaohjelman valmistelussa ja toteutuksessa pidetään tiiviisti yhteyttä eri sidosryhmiin ja yrittäjiin. Hallitus on huhtikuussa 2005 antanut periaatepäätöksen hallituksen strategia-asiakirjasta 2005. Strategia-asiakirja sisältää hallitusohjelmassa sovitut politiikkaohjelmat, myös yrittäjyyden politiikkaohjelman jossa todetaan seuraavaa:

” Yritysten määrä on kasvanut, mutta ei toimintaympäristöjen mahdollisuuksin nähden riittävästi. Yritystoiminnan luonteeseen luulua jatkuva dynaaminen muutos, joka käsittää toiminnan aloittamisen ja lopettamisen. Yritysten kokonaismäärän kasvu riippuu siitä, missä määrin aloittaneiden määrä on suurempi kuin lopettaneiden määrä.

Kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi lisätään yrittäjyyskasvatuksen ja koulutuksen keinoin. Opetusministeriön laatimat yrittäjyyskasvatuksen uudet linjaukset on hyväksytty vuonna 2004 (OPM 4/04).

Edistetään yrittäjyyskasvatuksen linjausten ja toimenpiteiden toteutumista ja aloitetaan tarvittaessa niiden arviointi.”

Opetusministeriön tavoitteena on yrittäjyyden politiikkaohjelman toimenpiteiden kautta lisätä ihmisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi. Yleisenä tavoitteena on lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona. Koko koulujärjestelmän läpäisevä yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyydelle myönteinen luova asenne luovat pohjaa yrittäjyydelle. Yrittäjyyttä tuetaan vahvistamalla koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta, parantamalla opettajien ja opinto-ohjaajien tietoa yrittäjyydestä sekä kehittämällä opetussisältöjä ja –menetelmiä kaikessa koulutuksessa. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004)

Opetusministeriön toimialan yrittäjyyteen liittyvät teemoja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ovat työpaikkaohjaajien koulutuksen kehittäminen, opetushenkilökunnan täydennyskoulutus, opettajien työelämäyhteyksien vahvistaminen, opinto-ohjauksen kehittäminen, opetussuunnitelmien kehittäminen, harjoitusyritystoiminta oppimismenetelmän kehittäminen ja laajentaminen, työssäoppimisen tukiohjelman hyödyntäminen yrittäjyyden näkökulmasta, työssäoppimisen kehittäminen yrittäjyyden edistämiseksi, vajaakuntoisten ja vammaisten työssäoppimisen ja sosiaalisten yritysten mahdollisuuksien luominen, yrittäjyyden osaamistarpeiden kartoitus ja sen edellyttämät toimenpiteet, liiketalouden perustutkinnon kehittäminen yrittäjävalmiuksia antavaksi koulutukseksi sekä yrittäjyyttä tukevan aineiston ja materiaalin tuottaminen (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma, 2004)

Miksi yrittäjyyskoulutus on tärkeää toisen asteen koulutuksessa

Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategia vuoteen 2013 määrittelee toisen asteen koulutuksen vision niin että koulutuksen tulee olla alueellisesti kattavaa, tukea alueellista kilpailukykyä ja hyvinvointia sekä työelämän kehittämistä vastaamalla alueiden väestön sekä elinkeino- ja muun työelämän ammatillisiin osaamistarpeisiin.

Valtioneuvoston kansilian, eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan ja maakuntaliittojen syksyllä 2005 järjestämässä tulevaisuusfoorumissa todettiin tulevaisuuden koulutuksesta ja työelämästä että työmarkkinat edellyttävät työvoimal-

ta muuntautumiskykyä, joustoa ja erikoistumista joka tulee heijastumaan voimakkaasti myös koulutusjärjestelmän muutoksiin.

Yrittäjiä ja työntekijöitä siirtyy eläkkeelle ja työmarkkinoilta poistuu nopeassa tahdissa pitkään kokemukseen pohjautuvaa osaamista. Yrittäjien ikääntyessä myös tarve sukupolvenvaihdokseen tulee ajankohtaiseksi. Yrityskannan kehittäminen tulee olemaan suuri haaste ja työympäristöjen muutosten takia on yhä vaikeampi eritellä ammattitaitoja. Toisen asteen koulutuksessa tulisi painottaa enemmän oppimaan oppimista ja kiinnittää huomiota tuotanto- ja työprosesseihin sekä hyödyntää verkosto- ja yhteisöajattelua.

(Tulevaisuusfoorumit 2005. Hyvä yhteiskunta kaiken ikäisille)

Työmarkkinat ovat muuttuneet perinteisestä palkkatyöstä ja pitkäaikaisista työsuhteista. Yksilö saattaa joutua elämänsä aikana kouluttautumaan useampaan eri ammattiin. Myös ammatit muuttuvat, uusia ammatteja tulee ja vanhoja häviää. Yhteiskunnalliset muutokset asettavat kovenevia paineita yksilön selviytymiselle, myös yksilöllä tulee olla kyky sietää muutoksia ja löytää muutosten keskeltä keinot selviytyä elämässään.

Rakenteellinen työllisyyskriisi vaatii yksilöiltä uudenlaisia taitoja ja tietoja ja vaatii uutta asennoitumista elämänkulkuun. Normaalin työsuhteen ja yhden ammatin sijaan tarvitaan kykyä rakentaa yksilöllisiä tarinoita, omalle elämälle on asetettava tavoitteet ja kyettävä toteuttamaan ne. Ura- ja elämänsuunnittelu taitojen merkitys korostuu ja tarvitaan realistisia käsityksiä omasta osaamisesta ja kiinnostuksen kohteista.

(Römer-Paakkanen. 2005, 186)

Ammatillinen koulutus on keskeisessä asemassa kouluttaessaan uusia työntekijöitä muuttuvaan yhteiskuntaamme. Ammatillisessa koulutuksessa erityinen koulutus yrityksen perustamisesta voi olla erityisen tehokasta, koska oppilaat ovat lähellä työelämään siirtymistä ja itsenäinen ammatinharjoittaminen voi olla heille varteenotettava vaihtoehto.

Ammatillisessa koulutuksessa todellinen keskittyminen yrittäjyyteen saattaa kuitenkin puuttua koska päätehtävänä pidetään ammattitaitoisten työntekijöiden kouluttamista.

(Yrittäjyyden edistäminen Euroopassa.2006)

Suomi maailmantaloudessa selvityksen loppuraportin (19/2004) mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on ilmeisiä motivaatio-ongelmia, opintoja keskeytetään ja opintoaloja vaihdetaan. Myöskään tutkinnot eivät aina vastaa työelämän tarpeita ja osaamisvaatimuksia eivätkä tuota hyviä työllistämismahdollisuuksia.

Selvityksen mukaan ammatillisten oppilaitosten verkko ja niiden tarjoamat opintosuunnat eivät ole riittävästi sopeutuneet elinkeinorakenteen ja väestön muutoksiin. Koulutusta on tarjolla aloilla, joilla työllistymismahdollisuudet ovat huonot ja koulutuspaikat eivät alueellisesti vastaa kysyntää.

Motivaatio-ongelmat ja koulutuksen keskeyttäminen ovat suuri ongelma ammatillisessa koulutuksessa. Koulumotivaation kannalta keskeiseksi ongelmaksi muodostuu se miten saadaan siirrettyksi opetussuunnitelman tavoitteet myös opiskelijan tavoitteiksi. Opettajan tulisi herättää opiskelijassa tahto opiskella toivottuja asioita. Voidaankin pohtia voiko koulussa huonosti motivoitunut opiskelija olla juuri tulevaisuuden yrittäjä, joka perinteisen luokkahuone opetuksen sijaan kaipaa uusia ja aktiivisia toimintatapoja ja tekemällä oppimista.

Yrittäjyyskasvatus tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia oppilaiden aktivoimiseen ja erilaisten oppimispolkujen rakentamiseen. (Lehtonen & Vertanen 2006, 174)

Yrittäjyyskasvatuksen tuominen koulutukseen ei tarkoita pelkästään sitä että opiskelijoille opetettaisiin liiketoimintataitoja. Yrittäjyyskasvatus edesauttaa henkilön kehitystä, hänestä tulee aktiivinen kansalainen joka on kiinnostunut siitä mitä ympärillä tapahtuu. Yritteliäät ihmiset ovat voimavara kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, työskentelivätpä he itsenäisinä ammatinharjoittajina tai toisen palveluksessa.

Ammatillisessa koulutuksessa hyvään ammattiosaamiseen sisällytetään valmius toimia myös yrittäjänä. Sekä opetussuunnitelmaperusteisissa ammatillisissa perustutkinnoissa että näyttötutkintoina suoritettavissa perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa yrittäjyys on läpäisevänä aiheena kaikilla aloilla ja kaikissa tutkinnoissa. Yrittäjyys voi sisältyä tutkintoihin pakollisina, valinnaisina tai vapaasti valittavina opintoina. Lisäksi on mahdollista suorittaa erityinen yrittäjän ammattitutkinto tai yrittäjän erikoisammattitutkinto. Yrittäjäkoulu-

tuksen toteuttamista ja kehittämistä varten on asetettu Yrittäjyysalan tutkinto-
toimikunta ja Yrittäjyysalan koulutustoimikunta.

(Perustietoa yrittäjyydestä.2006)

Euroopan komissio julkaisi vuonna 2004 oppaan hyvistä toimintatavoista yrittäjyys- ja taitojen edistämiseksi koulutuksen avulla ja siinä määritellään yrittäjyyden kannalta merkitykselliset henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittämiseksi perus- ja toisen asteen koulutuksessa seuraavat tavoitteet:

- Opiskelijoiden ongelmanratkaisukykyä olisi parannettava merkittävästi. Tähän liittyvät valmiuksien lisääminen suunnittelun, päätöksenteon ja viestinnän alalla sekä halu ottaa vastuuta. Nämä näkökohdat liittyvät olennaisesti johtamistaitoihin.
- Olisi parannettava edelleen opiskelijoiden valmiuksia yhteistyöhön, verkottumiseen, uusien roolien omaksumiseen jne. Nämä näkökohdat liittyvät erityisesti sosiaalisiin taitoihin.
- Koulutuksen ansiosta opiskelijoiden olisi parannettava itseluottamustaan ja esiintymishalukkuuttaan, opittava ajattelemaan kriittisesti ja itsenäisesti sekä etenkin lisättävä halukkuuttaan ja valmiuksiaan oppia itsenäisesti. Kyseessä ovat henkilökohtaiset taidot.
- Opiskelijoiden on opittava osoittamaan henkilökohtaista aloitteellisuutta, aktiivisuutta ja luovuutta sekä valmiutta ottaa riskejä ideoiden toteuttamisessa. Nämä ovat tyypillisiä yrittäjätaitoja.
(Opas hyvistä toimintatavoista yrittäjyyden edistämiseksi, 2004)

Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdat

Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohta voidaan perustaa eri kouluasteiden opetus-
suunnitelmiin joissa yrittäjyys ja yrittäjyyden edistäminen nähdään laajana
kaikkeen koulun toimintaan liittyvänä ilmiönä eikä ainoastaan suorana vaikut-
tamisena yksilön yritystoiminnan aloittamiseen.

Ensimmäinen lähtökohta on tällöin tukea yrittäjämäistä toimintaa eli tietoja, asenteita ja taitoja joita hän tarvitsee opiskeluaikanaan sekä myöhemmin elämässään.

Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdat eivät perustu kuitenkaan yksinomaan yrittäjämäiseen toimintaan vaan korostavat toiseksi lähtökohdakseen ulkoista yrittäjyyttä. Tämän ajattelun taustalla on se tulevaisuudenkuva jossa työpaikkoja on vähemmän tarjolla toisen palveluksessa vaan ne siirtyvät todennäköisesti pieniin yrityksiin eivätkä niinkään suuryrityksiin tai julkishallintoon. Myös suureten ikäluokkien omistamat yritykset kaipaavat tulevaisuudessa jatkajia.

Tämän päivän opiskelijat ovat tulevaisuudessa yhä useammin tilanteessa johon liittyy myös yrittäjyys varteenotettavana valintana.

(Ristimäki.2004,8)

Kasvatustoiminta tähtää tulevaisuuteen ja sen yhtenä tehtävänä on valmistaa yksilöitä selviämään tulevaisuuden haasteista.

Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdista käsin koulun tulisi edistää yleistä yrittäjämäistä toimintaa ja käyttäytymistä.

Laki tai opetussuunnitelman perusteet ovat yleisluontoisia ja väljiä eivätkä anna yksityiskohtaista toimenpide ohjeistusta tai ohjelmaa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseksi.

Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä

Yrittäjyyskasvatus on säilynyt samanlaisena vuosisadasta toiseen ja sen keskeinen perusta on inhimillinen toiminta.

Yrittäjyyden ja yrittäjän määritelmiä on lukuisia eikä niistä olla yksimielisiä.

EU:n jäsenvaltioiden ja Norjan hallituksen nimeämistä kansallista asiantuntijoista koottiin työryhmä jonka tavoitteena oli koota yhteen tarvittava asiantuntimus ja antaa tietoa yrittäjyyteen liittyvistä toimenpiteistä ja ohjelmista ja varmistaa hankkeessa mukana olevien maiden viranomaisten aktiivinen yhteistyö.

Yksi asiantuntijaryhmä sopi yrittäjyyskasvatuksen yhteisestä määritelmästä.

Ryhmän mukaan määritelmään on tärkeää sisällyttää kaksi osa-aluetta:

1. **Yrittäjähengen ja – taitojen vaalimisen** laajempi käsite, johon sisältyy tiettyjen henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittäminen ja jonka painopiste on muualla kuin uusien yritysten perustamisessa
Yrittäjähenkisiä taitoja ovat luovuus, aloitteellisuus, riskinotto-kyky ja vastuullisuus.
2. **Yrityksen perustamista varten annettavaa koulutusta** koskeva suppeampi määritelmä.

Yrittäjyyskasvatusta käsitelleen työryhmän raportissa sovitun määritelmän mukaisesti yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin kasvatuksen eri tasoille sisälletynä kuuluu yrittäjyyden kannalta merkityksellisten henkilökohtaisten ominaisuuksien kehityksen edistäminen, yritysmaailmaa koskevan tiedon antaminen varhaisessa vaiheessa ja yhteyksien luominen siihen sekä tietämyksen parantaminen yrittäjien roolista yhteiskunnassa.

Samalla pyritään lisäämään opiskelijoiden tietoisuutta itsenäisestä ammatinharjoittamisesta yhtenä uravaihtoehtona. Myös tekemällä oppimiseen perustuvia hankkeita tulisi järjestää antamalla opiskelijoille mahdollisuus johtaa pienois- tai virtuaaliyrityksiä, samoin tulisi myös antaa erityisopetusta yrityksen perustamisesta.

(Yrittäjyyskasvatusta käsitelleen asiantuntijaryhmän loppuraportti.2006)

Ristimäen (2004) mukaan lukuisissa tutkimuksissa on esitetty yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta yrittäjään ja yrittäjyysilmiöön liittyviä merkittäviä tekijöitä jotka määrittelevät yrittäjyyttä ja näistä voidaan kootusti nostaa esiin neljä tekijää joita ovat:

- Innovatiivisuus
- Riski ja sen hallinta
- Toiminnan katalysaattorina toiminta
- Yritystoiminnan omistuksellisuus joka ei yksinään määritä yrittäjyyttä

Kun nämä tekijät huomioi yrittäjyyskasvatuksen yrittäjyys- ja yrittäjä käsitteen taustaksi pitäisi sen auttaa pohdittaessa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita, aluetta ja käytännön toimintaa koulun piirissä.

Innovaatiot voivat olla monenlaisia. Innovaatio voi olla uusi tuote tai palvelu, raaka-aine, uudet markkinat tai prosessi ja ne voidaan liittää liiketoimintaan. Ne voivat toisaalta myös liittyä mihin tahansa koulussa tapahtuvaan toimintaan joka innostaa luovuuteen ja hyödyntää sitä. Riskin ja riskin hallinnan osalta yrittäjyyden yhteydessä tulisi taasen huomioida yrittäjän työn ja persoonan välinen ero. Samoin on huomioitava että riski ei ole aina taloudellinen vaan myös sosiaalinen ja psykologinen ja sen hallintaan koulut tarjoavat erinomaiset puitteet, liikutaanhan siellä koko ajan osaamisen ja osaamattomuuden raja-alueilla joten epäonnistumisen mahdollisuus ja siihen liittyvä psykologinen ja sosiaalinen riskinotto ovat aina läsnä.

Innovatiivisuus taas ei edellytä että yrittäjä itse olisi innovaattori, vaan innovaatiot tulisi saada tapahtumaan, tällä tavoin toiminnan katalysaattorina toimiminen on kolmas yrittäjyyttä kuvaava tekijä. Yrittäjyydestä puhuttaessa katalysaattori tarkoittaa sitä yrittäjä saa käsnäolollaan toiminnan aikaiseksi ja sitä kautta yrittäjyyskasvatuksen yrittäjyyden opettamisen alue täydentyy ja muodostaa jatkumon innovatiivisuuden sekä riskin ja riskin hallinnan kanssa.

Yrittäjyyskasvatuksella osana opetussuunnitelmaa pyritään antamaan kasvatustoimintaan jotain uutta mutta todelliseksi innovaatioksi se muuttuu vasta kun siitä tulee uusi elävä tapa opettaa. Tähänkin toimintaan liittyy riski jonka yksittäinen opettaja ottaa. Riski saattaa ilmentyä kollegoiden, koulun ympäristön tai vanhempien taholta. Riskin vähentämiseksi tulisikin ryhtyä toimenpiteisiin, jottei ainakaan tiedon puute tai epäluulo haittaisi yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä.

(Ristimäki.2004,9)

Yrittäjyyskasvatuksen käsite on hajanainen ja haastaa tutkijat ja kouluttajat itse määrittelemään oman suhteensa siihen.

Määritelmästä löytyy kuitenkin yhtenäisiä piirteitä jotka nivoutuvat erilaisiin yrittäjyyden muotoihin.

Yhteisesti hyväksytyt ominaisuudet liittyvät mahdollisuuksien havaitsemiseen, innovatiivisuuteen, uuden toiminnan aikaansaamiseen ja riskin kantamiseen.

Näitä voi käsitellä suhteessa erilaisiin yrittäjyyden muotoihin joita ovat:

1. Yksilön yrittäjämäinen toimintatapa
2. Ulkoiseen yrittäjyyteen eli pienyrityksen omistamiseen ja johtamiseen
3. Organisaatioyrittäjyyteen eli organisaatioiden kollektiiviseen toimintatapaan
4. Sisäiseen yrittäjyyteen, joka liittyy näistä yksilön ja organisaation yrittäjämäisen toimintatavan dynamiikkaan.

Laaja tulkinta organisaatiosta voi viitata myös paikalliseen, alueelliseen, kansalliseen ja laajimmillaan jopa aikakauden kulttuuriin.

Kaikki yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat toinen toistaan.

Inhimillinen toiminta on perustana kaikissa yrittäjyyden muodoissa.

Yksilötasolla yrittäjää kuvataan vapaana, kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena toimijana joka havaitsee mahdollisuuksia ja yhdistää resursseja uudella tavalla sekä soveltaa uutta tietoa ja ottaa vastuun omasta elämästä ja siihen liittyvistä riskeistä. Tässä prosessissa hän luo jotain uutta joka koetaan tarpeellisena joko yrittäjän, yrityksen, yhteiskunnan tai hänen lähipiirinsä kannalta.

Olennaisinta tässä on että yrittäjä etsii ja löytää mahdollisuutensa ympäröivästä todellisuudesta. Tietämisen sijaan ytimessä on toiminta ja uuden toiminnan aikaan saaminen. Kasvatustieteen näkökulmasta tutkimuksen ytimessä on yrittäjämäisen yksilöllisen ja yhteisöllisen toiminnan dynamiikka ja niiden vuorovaikutus.

Näihin liittyvää oppimista voidaan kutsua *yrittäjyyspedagogiikaksi*.

Kysymyksessä on elinikäinen prosessi jossa kulloinenkin asiayhteys määrittää miten eri yrittäjyyden muodot kytkeytyvät oppimisen prosessiin.

(Kyrö ja Ripatti. 2005,18)

Lisääntyvä yrittäjyyskasvatus edellyttää entistä enemmän yrittäjyyden ymmärtäjiä ja osajia. Näin se asettaa vaatimuksia myös menetelmien ja pedagogiikan kehittämiseksi. Yrittäjyysopetuksessa kuin myös kaikessa muussakin opetuksessa pitää pohtia realistisesti opetuksen tavoitteita ja käydä keskustelua opetuksen sisältöjen ja menetelmien kautta.

Yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikka luotaessa on osattava ottaa huomioon yrittäjyydelle luonteenomaisen oppimistavan erityislaatuisuus eikä yrittäjyysmyönteisyys ja innostus yrittämiseen voi tarttua opiskelijoihin jos opettajat eivät itse usko yrittäjyyteen. (Römer-Paakkanen.2006,191)

Yrittäjyyskasvatuksen käsite on laajentunut ja enää sitä ei mielletä niinkään liiketoimintataitojen opettamiseksi. Toiminnan tuloksellisuus liittyy kuitenkin olennaisena osana yrittämiseen eikä sitä tulisi kokonaan sivuuttaa.

Oman ajattelutapani mukaan yrittäjyyden edistämässä koulutuksen avulla on tärkeintä herättää opiskelijassa innostuneisuus opiskeltavaa sisältöä kohtaan, valita oppimismenetelmät niin että ne tukevat opiskelijoiden omaa aktiivisuutta, luovuutta sekä ongelmanratkaisu ja yhteistyökykyä. Tärkeämpää kuin opettajan tieto ja ajatukset ovat oppijan toiminta ja sen tavoitteet.

Yrittäjyyskasvatuksen prosessi

Yrittäjäksi ryhtyminen on monitahoinen prosessi ja siihen vaikuttavat ihmisen persoonasta ja ulkoisista olosuhteista ja kulttuurista johtuvat tekijät.

Meitä ympäröivä yhteiskunnallinen ilmapiiri vaikuttaa yhteiskunnan yrittäjyysasteeseen talouteen luotujen taloudellisten instituutioiden ja taloudellisen kulttuurin muodossa.

Erilaiset kulttuurit ohjaavat sen piiriin kuuluvat yksilöt joko yrittäjiksi tai palkansaajiksi. Esimerkiksi suurteollisuuden olemassaolo paikkakunnalla on sellainen rakennetekijä joka ei välttämättä edistä yrittäjyyttä. Toisaalta taas yrittäjyys vaikuttaa ympäristöön. Yhteisöissä, joissa on vahva yrittäjäilmapiiri tai jotka kannustavat yrittäjyyteen ovat taloudellisesti menestyviä. (Römer-Paakkanen.2006,195)

Yrittäjyyskasvatuksen prosessin peruslähtökohta on opettajan tai opiskelijan esiymmärrys yrittäjyyden ilmiöstä. Sitä mukaan kun prosessissa edetään ja opittuja asioita viedään käytännön tasolle, syvenee yrittäjyysilmiön ymmärrys. Yrittäjyyskasvatus on opiskelijälähtöinen prosessi jossa opiskelija ryhtyy epävarmaan oppimisprosessiin ja tukeutuu toiminnassaan olemassa oleviin tietoihin ja taitoresursseihin. Opiskelija prosessoi omaa toimintaansa ja hyödyntää ym-

päristönsä tarjoamia mahdollisuuksia luovasti ja kekseliäästi. Toiminta on toimijälähtöistä ja sosiaalista ja sitä värittää menestymishakuisuus.

Simo Saurion (Saurio 2003) mukaan yrittäjyyskasvatus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe eli *koulutus yrittäjyydestä* antaa opiskelijoille tietoa yritystoiminnasta, liikeyrityksen perustamistoiminnoista ja yrittäjän toimimisesta. Toinen vaihe, *koulutus yrittämisen avulla* merkitsee aktiivista toimintaa, tekemällä oppimista. Kolmas vaihe, *koulutus yrittäjyyteen* merkitsee yrittämistä eli koulutuksen kannalta tukemista, auttamista ja koulutusta esimerkiksi yrityshautomossa.

Saurion luokituksessa kolmas vaihe eli koulutus yrittäjyyteen merkitsee yrittämisen tukemista. Jos opiskelijalla on selkeästi herännyt halu ryhtyä yrittäjäksi ja hänellä on siihen valmiudet voitaisiin ammatillisissa oppilaitoksissa käynnistää yrityshautomotoimintaa kuten esimerkiksi Kurikan ammattiopistossa. Ammattioppilaitoksen yhteydessä on mahdollisuus käynnistää yritys usealle eri toimialalle testaamalla ja kehittämällä yrityksen liikeideaa esimerkiksi rakentamalla koesarjoja tai prototyyppejä sekä hankkia tarvittavat tiedot yrityksen perustamiseksi. Liikeideaa voi kehittää jo opiskelun yhteydessä. Toimiville yrityksille tarjotaan tuotekehityspalveluja erilaisina opiskeluprojekteina. Tämä on mielestäni hyvä tapa kehittää ammatillista koulutusta niin yrittäjyyttä edistäväksi kuin myös työelämän tarpeita paremmin vastaavaksi

Yrittäjyys opetussuunnitelmissa

Opetussuunnitelma on eettinen asiakirja ja pedagoginen kokonaisuus koska se sisältää sellaisen valinnan kulttuuriperinteestä, jonka omaksumista kukin yhteiskunta ja aikakausi pitävät tärkeänä kasvava sukupolven kannalta.

(Atjonen. 2005,54)

Kun opetussuunnitelmaa tehdään, päätetään mikä on hyvää, tärkeää, oikeaa ja tarkoituksenmukaista. Tällä hetkellä yrittäjyys on Euroopan ja Suomen tasolla tärkeä painopistealue ja se on opetussuunnitelmiin kirjattu joten voidaan ajatella sen olevan tärkeää tämän aikakauden kannalta.

Yrittäjyyskasvatus on sisällytetty opetussuunnitelman perusteisiin kaikilla kouluasteilla vuodesta 1994 lähtien.

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98 2§, 5§) ja valtioneuvoston päätöksessä (VnP 213/1999) on säädetty, että laaja-alaisten ammatillisten perusvalmiuksien, erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammatitaidon lisäksi koulutuksen tulee edistää työllistymistä ja mahdollisuuksia ryhtyä itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi.

Yrittäjyyden kehittyminen kuuluu kaikille ammatillisen koulutuksen aloille yhteiseen ydinosaamiseen.

Tavoitteena on että opiskelijasta kehittyy ”oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja ammatinharjoittaja sekä yrittäjä.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa yrittäjyys tarkoittaa sekä sisäistä että ulkoista yrittäjyyttä.

Sisäinen yrittäjyys ilmenee yrittäjämäisenä, laadukkaana ja asiakaslähtöisenä toimintana ja kuluttajaosaamisena. Ulkoisen yrittäjyyden tavoitteena on oman yrityksen perustamisessa tarvittavien tietojen ja taitojen kehittyminen.

(Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, 2000)

Opetussuunnitelmassa korostetaan opiskelijoiden aktiivisuutta ja elinikäistä oppimista. Koulutuksen suunnittelun lähtökohtiin kuuluu myös yksilöllisyys ja oma-aloitteisuus.

Omaehtoista ja sisäistä yrittäjyyttä voimistavaa ja asennetasolla vaikuttamaan pyrkiviä tavoitteita ovat pyrkimys kannustaa ja tukea oppilaan persoonallisuuden kehittymistä niin että opiskelijasta kehittyy vastuutuntoinen ja velvollisuuksistaan huolehtiva kansalainen ja työyhteisö jäsen.

Ammatillisessa koulutuksessa olevia yhteisiä painotusalueita on seitsemän ja yksi niistä on yrittäjyys. Jokainen painotusalue tukee osaltaan yrittäjyyskasvatuksellisia näkökulmia, yrittäjyyden painotusalueella näkökulma määritellään näin ” Yrittäjyyden kehittymisen tavoitteena on että opiskelijasta kehittyy oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja ammatinharjoittaja sekä yrittäjä. (Luhtasaari 2001,14)

Kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin sisältyvä 20 opintoviikon laajuinen työssäoppimisen jakso korvaa perinteisen harjoittelun ja toimii uutena ammatillisen

koulutuksen pedagogisena välineenä. Työssäoppimisen yleisenä tavoitteena on uudistaa oppimista ja koulu- yritysysteistyössä. Hyvin ohjattu työssäoppimiskausi tuottaa parhaan mahdollisen hyödyn. (Luhtasaari 2001,27)

Kainuun ammattiopistossa on käynnissä (2003–2007) käynnissä Business-Top- hanke joka kehittää työssäoppimisen malleja niin että tukisivat entistä vahvemmin yrittäjämäisiä toimintatapoja ja yrittäjyyteen suuntautumista. (www.kao.fi)

Työssäoppimisen ja yrittäjyyskasvatuksen integrointiin tulisikin kehittää tiedostettuja toimintamuotoja joissa omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys huomioitaisiin koko työssäoppimisen prosessin ajan yhtälailla tavoitteiden asettamisessa, toteutuksessa kuin seurannassakin.

(Luhtasaari 2001,29)

Ammatilliseen koulutukseen pakollisina 1.8.2006 tulevat ammattisaamisen näyttöjen tarkoituksena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua. Yritykset ovat kiinnostuneita koulutuksen laadusta ja niinpä näytöt ovat suunniteltu ja toteutetaan yhdessä työelämän kanssa.

Opetussuunnitelman keskeiset tavoitteet jolloin opiskelijasta tulisi tulla omaaloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja yrittäjä eivät välttämättä toteudu perinteisen luokahuoneopetuksen keinoin. Tämän päivän opettajalta vaaditaan kykyä tarkastella omia oppimiskäsityksiään ja opetusmenetelmiään.

Hyviä käytänteitä

Euroopan komission tiedonannossa ”Yrittäjyyttä suosivan ajattelutavan edistäminen koulutuksessa 2006” todetaan että lukuisia yrittäjyyskasvatusta koskevia aloitteita on meneillään mutta ne eivät aina ole osa johdonmukaista kokonaisuutta. Tiedonannon tarkoituksena onkin tukea jäsenvaltioita kehittämään systemaattisempaa strategiaa yrittäjyyskasvatuksen alalla.

Minkälaista osaamista pienyrittäjä tarvitsee ja kuinka yrittäjyyttä opetetaan on kysymys, johon yhä etsitään vastausta.

Opetusohjelmia on laadittu kaikissa EU:n jäsenvaltioissa mutta tarve kehittämiseen on edelleen suuri.

Helsinki Business College on ollut koordinoimassa kansainvälistä Global Entership- hanketta ja kansainvälisen yhteistyön tuloksena on syntynyt ehdotus joka on kaikkien ammattialojen koulutukseen soveltuva yrittäjä- ja elinkeinoelämälähtöinen yrittäjäyyskasvatushanke. Hanke on kokeiluasteella eri mais-
sa. (Suomen YrittäjäSanomat.2006)

Tässä työssä olen jo viitannut esimerkiksi Kurikan ammattiopiston yritys-
hautomo hankkeeseen ja Kainuun BusinessTop hankkeeseen.

Suomessa on toteutettu ja totutetaan lukuisia eri hankkeita yrittäjyyden edis-
tämiseksi. Kaikilla näillä hankkeilla on oma teoriataustansa.

Keski-Suomessa on kehitetty yrittäjäyyskoulu joka syntyi niin että kolmen koulu-
tuskuntayhtymän johtajat päättivät ottaa vastaan toimintaympäristöjen asetta-
man haasteen yrittäjyyden edistämisestä. He päättivät edellyttää organisaa-
tioltaan yrittäjäyysopintojen sisällyttämistä kaikkiin nuorisoasteella opetettaviin
tutkintoihin ja soveltuvin osin myös aikuisille suunnattuihin näyttötutkintoihin.
Näin haluttiin varmistaa että jokainen Keski-Suomessa ammatillisessa koulu-
tuksessa opiskeleva saa perusymmärryksen yrittäjyydestä omalla ammattialal-
laan. Yrittäjäyyskoulu sisältyy oppilaitoksen kaikkiin tutkintoihin.

(Ahlroth. 2004)

Yrittäjäyysopinnot muodostavat vaiheittaisen kokonaisuuden ja siinä voidaan
ottaa huomioon opiskelijan yksilölliset tavoitteet.

Ensimmäinen vaihe on ”Yrittävä ammattilainen” jonka tarkoitus on tukea opis-
kelijan kasvua itseohjautuviksi, vastuullisiksi ja itseään sekä työtään kehittä-
viksi yksilöiksi. Opintojen tarkoitus on antaa yleiskuva yrittäjyydestä ja sen
mahdollisuuksista. Opintojen laajuus on 3-5 opintoviikkoa.

Toinen vaihe on ”Heräävä yrittäjä” jotka ovat vapaasti valittavia opintoja joiden
tavoitteena kannustaa opiskelijassa herännyttä mielenkiintoa yrittäjyyttä koh-
taan ja keskeistä on että opiskelija tiedostaa oma kehittymistarpeensa yrittä-
jyyden polulla.

Kolmannessa vaiheessa ”Aloittava yrittäjä” opinnot toteutuvat yrittäjyyden op-
pimispaikoissa joita on kehitetty maakunnallisena yhteistyönä yli toimialarajo-
jen. Opiskelijat perustavat oikean yrityksen ja ovat vastuussa sen toiminnasta,

tuotannosta, markkinoinnista ja taloudesta. Tukenaan heillä on yrittäjiä ja opettajat jotka ovat mukana valmentajan roolissa.

Opiskelija yritykset tuottavat palveluja ja tuotteita oikeiden yritysten tapaan ja yritykset voivat olla miniyrityksiä esimerkiksi Nuori-yritys- yrityksiä tai (liite 2) harjoitusyrityksiä, (liite1) tai toiminimiä, osuuskuntia ja avoimia yhtiöitä.

Neljännessä vaiheessa ”Kehittyvä yrittäjä” suoritetaan yrittäjän ammatti- tai erikoisammattitutkintoja. (www.jao.fi. viitattu 27.4.06)

Tämä malli soveltuu toteutettavaksi mielestäni erittäin hyvin ammatillisissa oppilaitoksissa.

Merkittävää edellä mainitussa hankkeessa on mielestäni se että koulutuskuntayhtymien johtajat ovat vastanneet toimintaympäristöjen esittämään haasteeseen yrittäjyyden edistämisestä ja sitouttaneet organisaationsa siihen. Ilman tämänkaltaista sitoutumista yrittäjyyden edistäminen koulutuksessa saattaa jäädä pelkästään opetussuunnitelmiin kirjatuksi asiaksi tai on esimerkiksi yhden tai useamman yksittäisen opettajan toiminnan varassa.

Yhtä oikeaa tapaa yrittäjyyden edistämiseen koulutuksen avulla ei ole.

Edellä mainitun kaltainen yrittäjyyskoulu on hanke jonka voi mallintaa ammatilliseen koulutukseen myös aluetasolla. Ammatillinen toisen asteen koulutus on usein järjestetty koulutuskuntayhtymien tasolla ja tämä malli sopisi kaikkien alueen oppilaitosten toteutettavaksi.

Yrittäjyyskasvatuksen ei tarvitse olla erillinen projekti tai opintokokonaisuus vaan se voitaisiin integroida normaaliin opetukseen osana arkipäivää.

Oma opetusharjoittelu kokeiluni

Suoritin kevät 2006 opetusharjoitteluni ammatillisessa toisen asteen oppilaitoksessa ja opiskelijaryhmä oli Catering-alan kolmannen vuosiluokan opiskelijat.

Suunnittelu sai alkunsa siitä että toimin itse juhlapalveluyrittäjänä opintojeni ohella ja halusin hyödyntää käytännön ammattiosaamistani ja opettajankoulutuksessa saatua pedagogista osaamistani opetusharjoittelussani. Harjoittelu toteutettiin niin että järjestimme asiakastilaisuuden joka olisi ollut oman yrityk-

seni tilaus. Tilaajan suostumuksella saimme mahdollisuuden toteuttaa tilaisuus opiskelijalähtöisesti.

Pedagoginen periaatteeni oli se että oppiminen näyttäytyy käytännön toimintana. Oppiminen on monimuotoinen ja – mutkainen prosessi, joka liittyy toimintaan, sitä tapahtuu kaikkialla, eikä sen muotoja voi määritellä ja ennustaa. Se muuttuu toiminnan ja tilanteen myötä. Suuri osa siitä on tiedostamatonta ja intuitiivista. Ihminen ja hänen kanssaihmisensä luovat mahdollisuuksia oppimiseen. Yksilö päättää mitä ja miten oppia, mihin tarttua ja miten jäsentää ja toimia. Opettaja on yksi ympärillä olevista ihmisistä ja auttaa oppijaa havainnoimaan ja luomaan mahdollisuuksia itse.

Yrittäjyys on ennen kaikkea oppijakeskeinen opettamisprosessi jossa opettaja rohkaisee opiskelijoita oppimaan ja tuntemaan ”mitä” ja ”miten” tulee tehdä pelkän valmiin tiedon siirtämisen asemasta.

Olin opetusharjoitteluni alussa vasta matkalla opettajuuteen niin kuin olen edelleen ja oppimisprosessin suunnittelussa en osannut ottaa huomioon kaikkia asioita joita olisi tullut ottaa. En esimerkiksi osannut etukäteen suunnitella menetelmiä millä opiskelijoiden oppiminen todennetaan.

Otin tiedostamattoman riskin liikkeessani maaperällä jota en pedagogisessa mielessä riittävän hyvin tuntenut.

Alussa opiskelijoita hämmensi opettajan roolini joka oli opiskelijoille oudompi, kun painotin vahvasti opiskelijoiden omaa vastuuta oppimisestaan.

Alkuorientaationa tehtiin yritysvierailu juhlapalveluyritykseen jonka jälkeen suunniteltiin juhlatilaisuuden tarjoilut niin että opiskelijat itse olivat aktiivisia toimijoita.

Opintokokonaisuuden tavoite saattoi opiskelijoiden näkökulmasta painottua liiaksi rahan keräämiseksi opintomatkaan kansallisesti tunnetun julkkiskokin juhlapalveluyritykseen.

Oma tavoitteeni oli kokeilla yrittäjämäistä pedagogiikkaa käytännössä.

Opiskelijoiden opiskeluprosessi sujui alkuhämmennyksen jälkeen hyvin. Yritin alussa liikaa ohjata opiskelijoiden ajatuksia haluamaani suuntaan, mutta opettajakouluttajani ollessa seuraamassa ohjausprosessiani sain palautetta joka auttoi korjaamaan epäkohtia opetusharjoittelun edetessä.

Harjoitteluun liittyi yhteensä neljä yritysvierailua joista yksi toimi alkuorientaationa aiheeseen ja loput kolme opintomatkan muodossa opintokokonaisuuden päätyttyä. Opintokokonaisuuden tavoite, eli juhlapalvelutilaisuuden onnistunut toteuttaminen ja tilaisuudesta saaduilla tuotoilla tehty opintomatka onnistuivat.

Opintokokonaisuuden onnistumiseen osatekijänä oli opiskelijoiden motiivi ja tahto jotka auttoivat halutun oppimistuloksen saavuttamiseen.

Opiskelijaryhmän taso oli hyvin heterogeeninen ja oppimisprosessin aikana jotkut opiskelijat jäivät selvästi isomman ryhmän työskentelyn ulkopuolelle. Opiskelijaryhmässä on kolmen vuoden opintojakson aikana muodostunut vahva ryhmähenki. Opiskelijat jotka minun mielestäni jäivät vilkkaimpien varjoon, kokivat kuitenkin opiskelijapalautteen perusteella oppineensa asioita joita opintokokonaisuuden tavoitteiksi oli asetettu eikä sivustakatsojan rooli heitä häirinnyt. Tämänkaltaisen oppimisprosessin ohjauksessa haasteelliseksi nousikin se, kuinka saada myös hiljaisimmat mukaan yhteiseen prosessiin. Uskon että opintokokonaisuuden onnistuneeseen lopputulokseen päästiin alkuorientaationa tehdyn yritysvierailun, motiivina toimineen opintomatkan ja oman yrittäjämäisen toimintani kautta. Opiskelijat olivat oppineet aiemmin tuntemaan minut yrittäjänä, siirtyessäni pedagogin roolin en heidän mielestään varmasti kuitenkaan muistuttanut opettajaa vaan yrittäjää.

Pohdinta

Pohdittaessa nykyisyyden ja tulevaisuuden menestyvän kansalaisen ominaispiirteitä ensimmäiseksi nousevat esiin vuorovaikutustaidot, itseohjautuvuus, aloitteellisuus ja vastuullisuus. Nämä kaikki ovat ominaisuuksia jotka ovat helppoja omaksua myös kasvatuksen ja koulutuksen tavoitteiksi. Nämä samat tavoitteet löytyvät myös opetussuunnitelmista.

Opetussuunnitelmat on laadittu konstruktivisen oppimiskäsityksen pohjalta ja tästä voidaan tehdä johtopäätös että kaikki konstruktivisessa hengessä toteutettu kasvatusta ja koulutus ovat yrittäjyyskasvatusta. (Luukkainen ja Wuorinen. 2002,202)

Aiemmassa luvussa esitelty opetusharjoitteluni perustui siihen että opiskelija on aktiivinen toimija joka kykenee oppimisprosessinsa aikana ratkaisemaan

esiin tulevia ongelmia, kykenee yhteistyöhön opiskelutovereidensa ja asiakkaan kanssa sekä on aloitteellinen ja luova.

Yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen opettajan työssä näyttäytyy luovana, vastuullisena ja pieniä riskejä ottavana toimintana. Opettajan omalla asenteella yrittäjyyttä kohtaan voi olla ratkaiseva merkitys yrittäjyyskasvatuksen toteutumiseen. Yrittäjyyden edistämiseen koulutuksen avulla on monenlaisia tapoja.

Yrittäjyyttä aktivoivassa oppilaitoksessa oppiminen on vuorovaikutteinen prosessi joka ei perustu ainoastaan opettajalta oppimiseen.

On luonnollista, että oppilaitosten johdon tulee olla sitoutunut yrittäjyyskasvatukseen ja sitouttaa myös koko organisaationsa. Oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyö on nykypäivää jota tehdään kaikilla koulutuksen tasoilla. Tämä edesauttaa yrittäjyyskasvatukselle suotuisan ympäristön muodostumista.

Yrittäjyysopetuksella voi olla lukuisia tavoitteita ja lopputulokseen vaikuttavat myös opiskelijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet ja kiinnostuksen kohteet. Lisääntynyt tieto yrittäjyydestä tai yritteliäs toimintatapa joko johtaa yrityksen perustamiseen tai sitten ei. Vaikka yrittäjyysopetus ei johtaisi varsinaiseen liiketoimintaan uskon että opetuksella on kuitenkin vahvistettu sellaisia yksilön henkilökohtaisia ominaisuuksia joita hän tarvitsee elämässään.

Yrittäjäksi ryhtymistä on turha pyrkiä edistämään jos asenne on kielteinen eikä sitä mielletä yhdeksi uravaihtoehdoksi. Ammatillisessa peruskoulutuksessa keskeisiä tekijöitä ovat yrittäjyysasenteiden juurruttaminen ja tarvittaessa luoda myös taidollisia valmiuksia yrittäjyydestä.

Opetusharjoitteluni oli tapa tuoda yrittäjämäistä näkökulmaa opetukseen opiskelijajoukolle jonka aiempaan oppimisprosessiin se ei ollut kuulunut ehkä näin laajasti.

Opetusharjoittelussani otin riskin liikkuessani maaperällä jota en pedagogisessa mielessä riittävän hyvin tuntenut. Riskinotto kannatti ja muuttui näkyväksi onnistuneena juhlapalvelutilaisuuden toteuttamisena sekä opiskelijoille ja opettajille uusia näköaloja avaavana opintomatkana.

Johtopäätökseni onkin se että yrittäjästä voi mahdollisesti tulla opettaja, opettajasta yrittävä opettaja ja opiskelijasta yrittäjyyskasvatuksen keinoin aktiivinen tulevaisuuden kansalainen ja jopa mahdollisesti yrittäjä.

Lähteet

Ahlroth, K. 2004. Yrittäjyyskoulu- Yrittävä ammattilainen. Kehittämishanke. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, 2000. Opetushallitus. Helsinki.

Atjonen, P. 2005. 53. Teoksessa Kaksitoista teesiä opettajalle. Luukkainen, O & Valli, R (toim.) Otavan kirjapaino: Keuruu.

Järvinen, M. (toim.) Tulevaisuusfoorumit 2005. Hyvä yhteiskunta kaiken ikäisille. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2/2006.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003–2008. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Yliopistopaino: Helsinki.

Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. 2005. Yhteiset toimet kasvun ja työllisyyden hyväksi -Yhteisön Lissabon ohjelma. Bryssel 20.7.2005. KOM (2005) 330 lopullinen.

Kyrö, P. & Ripatti, A. 2006. 18. Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yliopistossa tuulee – Yrittäjyyden opetus vahvistuu. Teoksessa Yrittäjyyskasvatuksen uudet tuulet. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lipponen, H. & Hyrsky, K. Yrittäjyyskatsaus 2005. Elinkeino-osasto. KTM Julkaisuja 20/2005.

Luhtasaari, L. 2002. Yrittäjyyskasvatuksen rooli ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa. Opetusministeriön EU-rakennerahaston julkaisu 11/2002.

Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. PS-kustannus: Juva

Luukkainen, O & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne, kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. WS-Bookwell OY

Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2007–2001. Opetusministeriön julkaisuja 2006:1. <http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen. Lehkonen. A., Saarniaho. R., Suikkanen. A. 2002. Sitran raportteja 29. Edita Prima Oy: Helsinki.

Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi, Suomi maailmantaloudessa selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004.

Paasio. K, P. Nurmi. P. Heinonen. J. 2005. Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10
Koulutus- ja tiedepoliittinen osasto.

Ristimäki. K. 2002. Teoksessa Löydä oma yrittäjyytesi! Yrittäjyyskasvushanke Pohjois-Savossa. Kuopion yliopisto Koulutus- ja kehittämiskeskus Tietoteknia: Kuopio.

Römer-Paakkanen.T.184- 195. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa: Yrittäjyyden säteilyttäminen kaikkeen opetukseen ammattikorkeakoulussa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa. Teoksessa Kyrö. P & Ripatti. A. (toim.) Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet.2006. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Suomen hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelma 7. huhtikuuta 2005 osana hallituksen strategia-asiakirjaa koskevaa periaatepäätöstä.

Suomen Yrittäjäsanommat. 2006. 27.4.2006

Toimintasuunnitelma, Yrittäjyyden edistäminen Euroopassa, 2006. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle. Bryssel. 11.2.2004 KOM (2004) 70 lopullinen

Wilska, T-A (toim.) 2004. Oman elämänsä yrittäjät, nuorisobarometri 2004, Opetusministeriö, nuorisotutkimusverkosto, nuorisoasian neuvottelukunta, Edita: Helsinki.

Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004. Opetusministeriön julkaisu 2004:18. Koulutus ja tiedepolitiikan osasto.

Yrittäjyys Euroopassa: Vihreä kirja 2003 Bryssel. 21.1.2003
Julkaisu perustuu asiakirjaan COM(2003) 27 lopullinen.

Yrittäjyyskulttuurin edistäminen. Opas hyvistä toimintatavoista yrittäjyysshengen ja – taitojen edistämiseksi koulutuksen avulla. 2004. Euroopan yhteisöt.

Yrittäjyyttä suosivan ajattelutavan edistäminen koulutuksessa. 2006. Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel 13.2.2006. KOM(2006) 33 lopullinen.

Liite 1, harjoitusyritys

Harjoitusyritys

Harjoitusyritys on EU-komission suosittelema opetusmenetelmä yrittäjyyskoulutuksessa. Harjoitusyritys kouluttaa kansainvälisen kaupan osaajia.

Harjoitusyritys oppimisympäristönä antaa työelämään siirtyvälle tai jo työelämässä olevalle oppilaille entistä paremmat valmiudet ymmärtää yritystoimintaa kokonaisvaltaisesti.

Harjoitusyrityksissä opiskellaan tutkimalla ja työtä tekemällä. Opiskelijat suunnittelevat ja perustavat ohjaajien ja työelämän asiantuntijoiden (oppimisverkon) kanssa yrityksen toimintajärjestelmän, jossa he toimivat kuten oikeassa yrityksessä.

Oppiminen tapahtuu toimistotiloja vastaavassa harjoitusyritysluokassa, jossa he toimivat toimitusjohtajana, osto-, markkinointi- ja laskentapäällikkönä jne. Harjoitusyrityksessä opitaan käytännön työtehtäviä erilaisten ongelmanratkaisujen avulla.

Harjoitusyrityksellä on todellinen yritys partneriyrityksenä, jonka kanssa yhteydenpito on jatkuvaa ja toimintaan saadaan näin realistisuutta. Partneriyrityksen edustaja voi tukea harjoitusyrityksen toimintaa olemalla mukana mm. harjoitusyrityksen hallituksessa.

Harjoitusyritykset muodostavat kansainvälisen markkina-alueen jossa he käyvät liikekirjeenvaihtoa ja kauppaa keskenään. Harjoitusyritykset ostavat raaka-aineita toisiltaan ja myyvät tuotteita ja sen johdannaisia toisilleen.

FINPEC:n harjoitusyritysketjussa on noin 20 oppilaitosta, joissa toimii noin 70 harjoitusyritystä. Samalla harjoitusyritykset kuuluvat EUROPEN-nimiseen kansainväliseen harjoitusyritysketjuun, jossa on noin 40 maata ja niissä noin 4500 harjoitusyritystä.

Lähde ja lisätietoja www.finpec.fi

Liite 2, Nuori yrittäjyys

Nuori yrittäjyys ry (NY)

NY on voittoa tavoittelematon yhdistys, ja se kuuluu 98 jäsenmaata käsittävään kansainväliseen kattojärjestöön Junior Achievement Worldwideen. Suomessa olemme vuodesta 1995 lähtien kouluttaneet tuhansia tulevaisuuden aktiivisia kansalaisia.

Tällä hetkellä tarjontaan kuuluu kaksi opinto-ohjelmaa:

- » NY-Vuosi yrittäjänä (9-luokka, lukio ja amm. toinen aste)
- » NY-Oma talous (peruskoulun 7-8 -luokka)

NY-Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa 14-20 -vuotiaat nuoret perustavat lukuvuoden ajaksi oikealla rahalla toimivia harjoitusyrityksiä, jotka tuottavat palveluja tai tuotteita. Ohjelmassa nuoret saavat omaaloitteisesti suunnitella yrityksensä liikeidean sekä toteuttaa sen mukaista yritystoimintaa lukuvuoden ajan. Harjoitusyritys toimii oppimisen tarinana, jonka avulla nuoret harjoittelevat ryhmätyöskentelyä, ongelmanratkaisua ja muita työelämässä tarvittavia taitoja käytännön tilanteissa.

Jokaisella harjoitusyrityksellä on liike-elämästä neuvonantaja, jonka tehtävänä on tukea nuoria harjoitusyrityksen toimintaan liittyvissä kysymyksissä tuomalla esiin omia näkemyksiään ja antamalla palautetta nuorten omista ideoista. Täten nuoret voivat oman toiminnan kautta tutustua liike-elämään ja kehittää vuorovaikutustaitojaan.

Oppiminen käytännön toiminnan avulla tarjoaa oppilaille realistisen näkökulman asioihin ja auttaa heitä luomaan uusia, innovatiivisia lähestymistapoja kohtaamiinsa haasteisiin.

Ohjelman myötä kehittyvät mm.:

- Yhteis- ja ryhmätyötaidot, toinen toisensa tukeminen ja päätösten teko - miniryhtyksen pyörittäminen on yhteistyötä.
- Kommunikaatiotaidot - osallistuminen kokouksiin ja keskusteluihin asiakkaiden ja työtovereiden kanssa sekä oman miniryhtyksen esittely eri tilanteissa.
- Markkinointiosaaminen - oman tuotteen/palvelun myyminen ja esille tuominen.
- Henkilökohtaiset taidot - luovuus, itsetunto, omatoimisuus, vastuuntunto, sitoutuminen, riskinsietokyky ja tavoitteellisuus.

Ohjelma tarjoaa mm. seuraavia etuja kouluille:

- Laadukas opetusmateriaali, joka tukee muuta yrittäjyyskasvatuksen ja taloustiedon materiaalia.
- Mahdollisuus tarjota oppilaille "todellinen yritysmaailma" luokahuoneessa.
- Hyvät suhteet paikalliseen liike-elämään ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä opetuksessa tai muussa toiminnassa.
- Ohjelma auttaa oppilaita näkemään yrittäjyys luonnollisena mahdollisuutena uravalinnassa.
- Käytännöllinen ja mielenkiintoinen tapa auttaa oppilaita kehittämään luovuuttaan ja toteuttamaan ideoitaan käytännössä.

Ohjelma jaksottuu lukuvuodelle ja tarjoaa selkeät välietapit vuoden edetessä.

Nuori yrittäjyys ry (NY) tarjoaa yrittäjyys- ja kuluttajakasvatusta tukevia opinto-ohjelmia 14-25 vuotiaalle nuorille. Ohjelmat ovat käytännönläheisiä, tekemällä oppimisen periaatteella toimivia kokonaisuuksia, jotka opettavat ongelmanratkaisua, ryhmätyötä sekä vastuunottoa omasta toiminnasta ja tarjoavat mahdollisuuksia omien ideoiden toteuttamiseen.

Tarjoamalla oppilaitoksille testattuja toimintamalleja ja tukemalla niiden käyttöä opetuksessa luomme uusia mahdollisuuksia oppimiseen ja innostamme nuoria kehittämään elämässä tärkeitä taitoja.

Ny 24h-leiri

Ny 24h-leiri on vuorokauden kestävä kokonaisuus, jonka aikana nuoret oman ideansa pohjalta kuvitteellisen yrityksen. Leirin jälkeen osallistujat ymmärtävät yrittäjyyden / yritystoiminnan kokonaisuuden ja huomaavat, että yrittäjämäistä toimintatapaa, taitoja ja ominaisuuksia tarvitaan kaikessa työssä ja työelämässä.

Leirin ohjelma on suunniteltu ammatilliselle toiselle asteelle, mutta sen hyödyntäminen mahdollista myös lukioissa.

Leirillä oppilaat oppivat toimimaan ryhmässä, asettamaan tavoitteita ja ottamaan vastuuta sekä omasta että ryhmänsä toiminnasta. Leirillä sovellettava interaktiivinen ryhmäoppiminen kehittää vuorovaikutus- ja neuvottelutaitoja sekä ongelmanratkaisukykyä. Leirin aikana kehitetään lisäksi vuorovaikutus- ja esiintymistaitoja innostavassa ympäristössä ja rohkaistaan oppilaita aktiiviseen toimintaan. Leirin jälkeen oppilaat osaavat muodostaa oman yrityksensä liiketoimintasuunnitelman ja heillä on hyvät valmiudet kehittää omaa ideaansa eteenpäin.

Opittavia ja leirillä harjoiteltavia asioita

- Idean etsiminen ja kehittäminen liikeideaksi
- Ryhmän SWOT - analyysi
- Markkinointisuunnitelma
- 4P – käyttö markkinoinnin työvälineenä
- Idean kannattavuuden arviointi
- Esiintymistaidot yritystoiminnassa
- Vuorovaikutustaidot ja yhteistyön tehostaminen
- Tiimihengen kohottamisvalmennus
- Tavoitteiden saavuttaminen
- Yritysesittely ja lehdistötilaisuus
- Idean mukaisen liiketoimintasuunnitelman aihion kirjoittaminen (leirin jälkeen)

Opetusmuodot

Käytännönläheinen opetus "Learnig by Doing"-periaatteella. NY 24h – leirin ohjattu ohjelma rakentuu yhteisluennoista ja infoista / tietoisista sekä ns. pienistä ja suurista rastitehtävistä, joista koko leirin ydin koostuu.

Leirin järjestäminen

Jos oppilaitos on kiinnostunut järjestämään NY 24h-leirin, niin ota yhteyttä NY:n kansalliseen toimistoon. Leirikonseptia pilotoidaan keväällä 2006 ja leirin yhteydessä järjestetään yhteistyössä taloudellisen tiedotustoimiston

Lähde ja lisätietoa www.nuoriyrittajyys.fi